

UTFORDRINGSNOTAT

Vedlegg til Nittedal kommunes planstrategi 2020-2023

Nittedal kommune

11.5.2020

Innholdsfortegnelse:

1.	INNLEDNING	3
2.	SAMFUNNSUTVIKLING – TJENESTEUTVIKLING.....	3
2.1.	FNs bærekraftsmål og Nittedals strategiske styringsmål.....	3
2.2.	Demografi og befolkning.....	4
2.3.	Miljø og samfunn.....	6
	Befolkningsvekst og behov for boliger	6
	Klima og miljø.....	8
	Samfunnssikkerhet - beredskap	9
	Næringsutvikling.....	10
2.4.	Folkehelse.....	11
	Levekårsforskjeller.....	12
	Psykisk helse og rus 0-100 år.....	12
	Deltakelse og innbyggerperspektiv	13
2.5.	Helse og velferdstjenester.....	14
2.6.	Oppvekst og utdanning	16
3.	ORGANISASJON	17
3.1.	Økonomiske rammer.....	17
3.2.	Rekruttering og kompetanse.....	19
3.3.	Digitalisering og innovasjon	20
	Vedlegg. Folkehelseprofil Nittedal kommune 2020	22

1. INNLEDNING

Dette dokumentet gir oversikt over viktige utviklingstrekk og utfordringer for Nittedal kommune. Dokumentet skal være et bakgrunnsdokument for videre arbeid med kommunal planstrategi, kommuneplanen og annet planarbeid. Intensjonen er ikke å være uttømmende når det gjelder kommunens utfordringer, men å peke på viktige utfordringer kommunen står overfor.

Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven) pålegger kommunen å holde løpende oversikt over innbyggernes helsetilstand og de faktorer som påvirker denne. Hvert fjerde år skal denne oversikten gjøres skriftlig og ligge som et grunnlagsdokument for kommunens planlegging og styring. Dette utfordringsnotatet ivaretar dette lovkravet. Vedlagt følger også Folkehelseinstituttets folkehelseprofil for Nittedal 2019 (Merknad: Denne vil bli erstattet med 2020-versjonen som kommer i løpet av våren 20)

2. SAMFUNNSUTVIKLING – TJENESTEUTVIKLING

2.1. FNs bærekraftsmål og Nittedals strategiske styringsmål.

I Regjeringens «Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging» vedtatt 14.mai 2019, legger regjeringen vekt på at vi står overfor fire store utfordringer:

- Å skape et bærekraftig velferdssamfunn
- Å skape et økologisk bærekraftig samfunn gjennom blant annet en offensiv klimapolitikk og en forsvarlig ressursforvaltning
- Å skape et sosialt bærekraftig samfunn
- Å skape et trygt samfunn for alle

De regionale og lokale myndighetene har sentrale oppgaver med å håndtere disse utfordringene. Planlegging er et av våre viktigste verktøy. Regjeringen har bestemt at FNs 17 bærekraftsmål, som Norge har sluttet seg til, skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordringer. Det er derfor viktig at bærekraftmålene blir en del av grunnlaget for samfunns- og arealplanleggingen.

Til grunn for Nittedals gjeldende kommuneplan (2015-2017) og våre strategiske styringsmål er hovedprinsippet at Nittedal skal ha en bærekraftig utvikling gjennom å dekke økonomiske, materielle, sosiale og kulturelle behov både i nåtid og framtid.

Til utarbeidelsen av kommuneplanens samfunnsdel er det en utfordring både å analysere og tydeliggjøre sammenhengen mellom Nittedals styringsmål og FNs bærekraftsmål. Samfunnet er i endring og det er viktig at kommunens styringsmål er i samsvar med utviklingen. Styringsmålene må oppfattes både som aktuelle og relevante i forhold til kommunens styringsbehov.

Nittedal kommunes 8 strategiske styringsmål som ligger til grunn for gjeldende kommuneplan (2015-2027):

2.2. Demografi og befolkning

Demografiske hovedtrekk mot 2030:

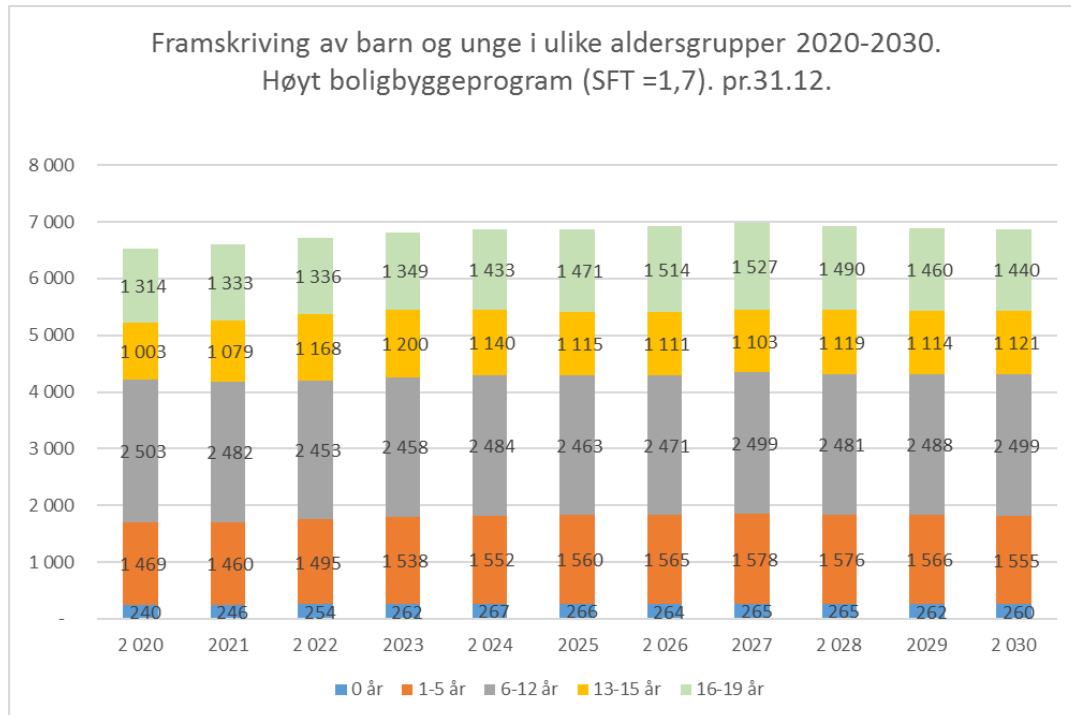
- Betydelig befolkningsvekst
- Mer enn dobling av aldersgruppene 80-89 år, og 90 år+
- Barn i barnehagealder vil kunne øke med 100, grunnskolealder er stabilt, ungdomsskoletrinnet øker med underkant av 120 fram mot 2030.

Befolkningsutviklingen - både i forhold til vekst, sammensetning og lokalisering er en av de viktigste faktorene som legges til grunn når kommunen planlegger for framtiden.

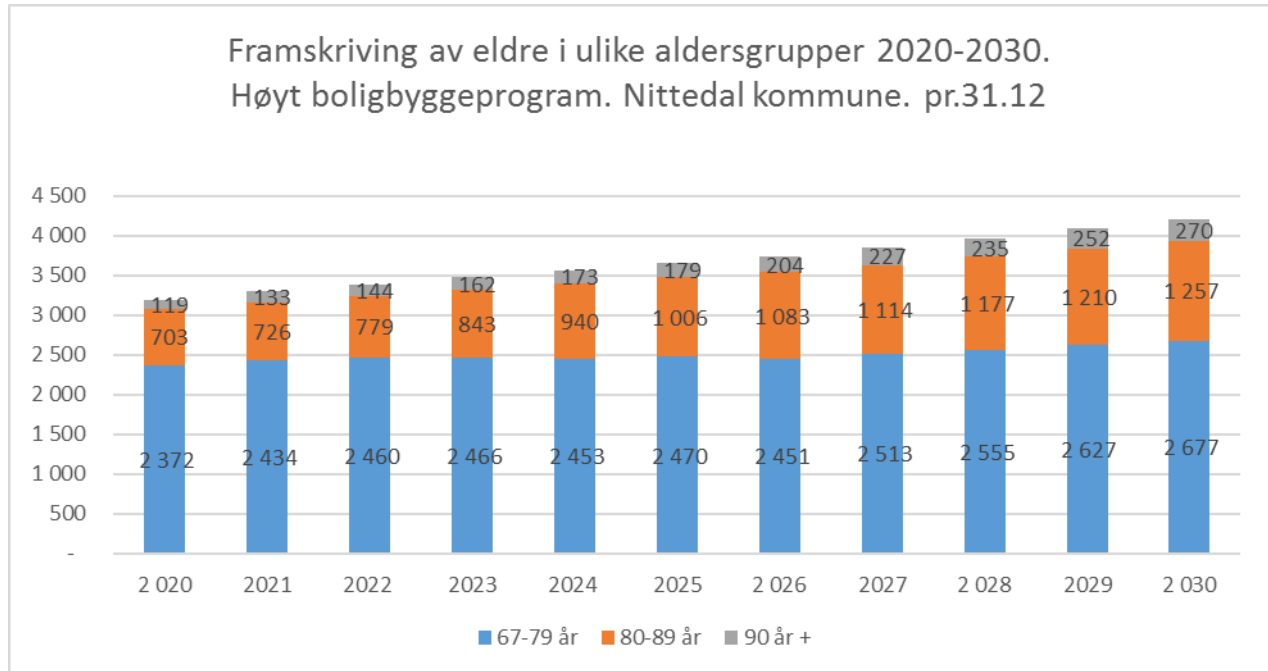
I tabellen under er befolkningen i Nittedal framskrevet for perioden 2020-2030 for ulike aldersgrupper. Samlet befolkningsvekst i perioden anslås til vel 3400 personer. I siste del av denne perioden er trolig veksten undervurdert i framskivingene da vi på grunn av usikkerhet i tilgjengelig arealer og dermed antall nye boliger, opererer med et lavt anslag for nye boliger. Se mer om dette under Miljø og samfunn, underkapittel 2.3.

Befolkningsframskrivning 2020-2030 med høyt boligbyggeprogram (SFT= 1,7). Nittedal kommune												
pr.31.12	2 019	2020	2 021	2022	2 023	2024	2 025	2026	2 027	2028	2 029	2030
0 år	229	240	246	254	262	267	266	264	265	265	262	260
1-5 år	1 480	1 469	1 460	1 495	1 538	1 552	1 560	1 565	1 578	1 576	1 566	1 555
6-12 år	2 507	2 503	2 482	2 453	2 458	2 484	2 463	2 471	2 499	2 481	2 488	2 499
13-15 år	1 004	1 003	1 079	1 168	1 200	1 140	1 115	1 111	1 103	1 119	1 114	1 121
16-19 år	1 288	1 314	1 333	1 336	1 349	1 433	1 471	1 514	1 527	1 490	1 460	1 440
20-44 år	7 341	7 342	7 595	7 782	8 000	8 091	8 053	8 044	8 137	8 183	8 154	8 123
45-66 år	7 299	7 375	7 495	7 675	7 833	7 986	8 076	8 198	8 269	8 347	8 405	8 462
67-79 år	2 326	2 372	2 434	2 460	2 466	2 453	2 470	2 451	2 513	2 555	2 627	2 677
80-89 år	669	703	726	779	843	940	1 006	1 083	1 114	1 177	1 210	1 257
90 år +	106	119	133	144	162	173	179	204	227	235	252	270
I alt	24 249	24 437	24 983	25 547	26 109	26 519	26 659	26 904	27 233	27 428	27 539	27 664
Vekst i pst		0,78 %	2,23 %	2,26 %	2,20 %	1,57 %	0,53 %	0,92 %	1,22 %	0,71 %	0,41 %	0,45 %

I figuren under fremstilles forventet vekst i barn og unge. Barn i barnehagealder anslås til å øke med vel 100 barn, mens antall barn i grunnskolealder vil være forholdsvis stabilt i perioden. For barn i ungdomsskolealder (13-15 år) forventes en økning med i underkant av 120 unge.

I figuren under fremstilles veksten i eldrebefolkningen grafisk. Den viser at det særlig i de eldste aldersgruppene vil finne sted en kraftig vekst. Antall eldre over 90 år vil øke med mer enn 150 pst (fra 106 personer pr 31.12.2019 til 270 personer i 2030). Også antall eldre mellom 80 og 90 år vil nærmest doble seg i sammen periode.

2.3. Miljø og samfunn

Hovedutfordringer:

- Befolkningsvekst og behov for boliger
- Hvordan sikre tilstrekkelig og riktige arealer til offentlige formål og andre byggeformål
- Tilstrekkelige analyser og planlegging for å møte vekst og fortetting
- Sentrumsutvikling

Befolkningsvekst og behov for boliger

Den Regionale planen for areal og transport i Oslo og Akershus legger tydelige føringer for bolig og arealveksten i Nittedal. 80 % av fremtidig befolknings- og arbeidsplassvekst i Nittedal skal skje på Rotnes. Planen krever også at det utarbeides et beregningsgrunnlag som skal ligge til grunn for vekst og vekstfordeling i kommunene fram mot 2030.

Fram mot 2030 vil befolkningen i Nittedal kommune vokse med om lag 3400. Den regionale planen angir at 80 prosent av denne veksten bør komme i Rotnes tettsted, noe som betyr en vekst i tettstedet på i overkant av 2700 personer fram til 2030.

Mot 2040 beregner SSB i sitt høyalternativ framskriving for Nittedal som helhet en vekst med om lag 3000 personer fra 2030 til 2040 vekst, slik at i 2040 vil befolkningen være om lag 30 000 personer. Dette tilsvarer en samlet vekst på 6000 personer for perioden 2020-2040.

I dag bor det 2,5 personer pr. bolig i Nittedal kommune. Legger man samme fordeling til grunn fram mot 2040 så innebærer dette et samlet behov for 2500 nye boenheter i Nittedal. En forutsetning om at 80 pst av boligveksten skal skje på Rotnes innebærer behov for om lag 2000 nye boenheter i perioden, eller ca. 100 nye boliger pr år i Rotnes.

Det er en utfordring å lokalisere mange nye boliger innenfor avgrensede bebygde områder.

Det kreves langsiktige strategiske planer for arealutviklingen for å møte veksten på en måte som ivaretar både sosial-, miljømessig- og økonomisk bærekraft. Ny bebyggelse skal i hovedsak legges innenfor eksisterende tettstedsgrænse i form av fortetting og transformasjon og hvor dyrka mark vernes. Samtidig skal infrastrukturen utvikles med bl a skoler og barnehager.

Bærekraftig arealbruk og transport - Hvordan sikre tilstrekkelig byggearealer

Kommunen skal planlegge for best mulig å kunne styre veksten, både når det gjelder veksttakt, geografisk fordeling og type boliger. Samtidig skal tjenestetilbudet utvikles slik at det møter fremtidige behov. Det blir også utfordrende å planlegge for at målet om at transportveksten skal tas med kollektivtransport, sykling og gange.

Det er både ønskelig og nødvendig å se utviklingen av Rotnes og nye Nittedal sentrums omland i et langsiktig og helhetlig perspektiv, uavhengig av arealformål og valg av tidshorisont. Tidsperspektivet for fremtidig planlegging av overordnet struktur bør være relativt langt for å legge et godt grunnlag både for disponering av arealene, men også for en helhetlig planlegging av infrastruktur og muligheter for fordeling av kostnader. Vei, vann og avløp er samfunnskritiske og kostbare investeringer med levetid langt utover de nærmeste planhorisonter, og langt utover de enkelte byggenes levetid.

Bygninger og arealer omdisponeres, rives og erstattes med nye bygg og ny bruk raskere enn endringer i overordnet infrastruktur. Gjennomgående strukturer og forvaltning av grå, blå og grønn infrastruktur er viktig for videreutvikling av områder, og er temaer som må sees på i en helhet. Overordnet grøntstruktur er både korridorer til dagens nærfriluftsområder, friområder og akser gjennom bebygde områder.

Tettstedsutvikling

Ettersom Rotnes er et prioritert tettsted innebærer det at det er viktig å etablere sentrumsnære lokale arbeidsplasser, boliger og fritidsaktiviteter slik at mennesker kan gå, sykle og benytte kollektivtransport til daglige gjøremål og arbeid. Det skal også planlegges for klimanøytralt sentrum.

Det er utfordrende å utvikle sentrum når planer knyttet til rv.4 og sentrumskjernen ikke er avklart. Dersom dette lar vente på seg, bør andre arealalternativer vurderes. Uansett er det behov for å se på andre arealer for sentrumsformål for å bidra til å nå målet om at 80 % av veksten skal skje i tettstedet Rotnes.

Det er behov for en analyse for dimensjoneringsgrunnlag med fortettingsstrategier for Rotnes på et overordnet nivå som danner et robust beslutningsgrunnlag for å møte estimert befolkningsvekst. Dette arbeidet er tidligere omtalt som «grønn grense». Dette som grunnlag for en langsiktig arealstrategi for tettstedet Rotnes med sentrumsutvikling. Analysen bør se på ulike fortettingsstrategier på de ulike delene av Rotnes.

Fortettingsanalysen må følges opp med endring av eldre reguleringsplaner. Hvilken planer som må endres vurderes i planstrategien.

Klima og miljø

Hovedutfordringer:

- Redusere klimautslipp: nå målene i klimaplanen
- Klimatilpasning - ekstremtilpasning
- Miljøvennlig utbygging
- Tilpasning til et endret klima med tilstrekkelige analyser og planer
- Klimapåvirkning i egen virksomhet

Å redusere klimagassutslipp er et viktig hovedmål i FNs bærekraftsmål. Klimagassutslippene kommer i hovedsak fra transport. Transporten i Nittedal er både lokaltrafikk og gjennomfartstrafikk på Rv4. Det er en generell utfordring å styre utbyggingen mot et miljøvennlig utbyggingsmønster. For å nå målene må vi legge til rette for at transportveksten skal tas med kollektivtransport, sykkel og gange, og planlegge for utvikling av kompakte tettsteder, redusere transportbehovet og legge til rette for klima- og miljøvennlige transportformer. Dette forutsetter gode utviklingsprosjekter.

Selv om Gjøvikbanen har sprengt personkapasitet i rushtida, dekker de sammen med Ruters busstilbud mye av behovet for pendlertrafikk ut av kommunen. Det interne transporttilbudet med tilbringertransport til stasjoner og holdeplasser, samt til sentrale offentlige og private bygninger og aktiviteter er begrenset. Dermed blir bruk av privatbil svært utbredt, med tilhørende utslipps- og parkeringsproblematikk.

Klimatilpasning

En følge av forventede klimaendringer vil påvirke natur og viktige samfunnsfunksjoner. Vi vil kunne få mer ekstreme regnskyl. Dette vil kunne gi flommer og føre til ras og økt erosjon. Konsekvenser er skade på eiendom, bygninger, infrastruktur og vannkvalitet og natur. Økt fortetting gjør det ekstra viktig med god håndtering av overvann for å unngå skader. Klimatilpasning er en viktig del av arealplanlegging og overordnede risiko- og sårbarhetsanalyser og samfunnssikkerhet.

Sentrale utfordringer er å øke kunnskapen om hvordan klimaendringer berører kommunens ansvarsområder. Det er behov for å se ekstrem hendelser i sammenheng med overordnet risiko- og sårbarhetsanalyse og beredskap og virkning for infrastruktur. Det er behov for oppdaterte planer for infrastruktur, herunder overvann.

Vann, vei og avløp

Utlekk fra vannledninger og innlekk i avløpsledninger utgjør en betydelig utfordring for miljø og vassdrag. Kommunen jobber med å finne de beste løsningene for å kunne legge ned renseanleggene på Åneby og Rotnes.

Flere års etterslep på vedlikehold av kommunale veier er også i økende grad en utfordring.

Nye prosjekter krever nye investeringer, samtidig som det er et etterslep i vedlikeholdet av gammel infrastruktur. Etterslep på vedlikehold av vei, vann og avløp er en felles utfordring for mange kommuner i Norge.

Tilrettelegging for vekst krever både ressurser og riktig kompetanse.

Oppfølging av klima- og energiplanen. Egen virksomhet.

Kommunen har et stort potensiale for å redusere klimagassutslipp fra egen virksomhet. Kommunale bygg og forbruk er eksempler på områder som gir store bidrag til kommunens klimafotavtrykk. Eldre bygg anses ofte som miljøverstinger fordi de kan være utette og dårlig isolerte. Det er derfor en generell oppfatning at det er et godt klimatiltak å rive gamle bygg og erstatte de med nye mer effektive bygg. Selv om et nytt bygg kan gjøres mer energieffektivt er det vanskelig å få et klima- og ressursregnskap til å forsvare å rive og bygge nytt fremfor å rehabilitere. Kommunens klimaregnskap viser at kjøp av varer og tjenester utgjør omtrent 4/5 deler av klimafotavtrykket. Potensialet er stort for forbedringer ved mer klimaansvarlige innkjøp.

Samfunnssikkerhet - beredskap

Hovedutfordringer:

- Tilstrekkelige analyser og planlegging for å møte endrede risikobilder
- Opprettholde viktige samfunnsfunksjoner ved kriser og katastrofer
- Opprettholde og utvikle kommunal beredskap ved kriser og katastrofer
- Hyppige beredskapsøvelser

Kommunene er en sentral aktør i samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet i landet. Kommunene skal sikre god oversikt over risiko og sårbarhet, godt forebyggende arbeid og nødvendig beredskap og håndteringsevne. Kommunen skal iverksette tiltak for å beskytte befolkningen, og sørge for å opprettholde viktige samfunnsfunksjoner under kriser og katastrofer. En god kommunal beredskap er en grunnleggende forutsetning for en god nasjonal beredskap.

Gjennom kommunal beredskapsplikt pålegges kommunen å gjennomføre en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS), som skal utgjøre hovedgrunlaget for en styrking av samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet på lokalt nivå. ROS-analysen skal følges opp og legges til grunn for en overordnet beredskapsplan og for kommunens arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, herunder ved utarbeidelse av planer etter plan- og bygningsloven. Risikobildet er i endring.

Oppdatering og utvikling av beredskapsplaner, beredskapsøvelse, sikre riktig kompetanse er avgjørende for å kunne forebygge og å møte kriser katastrofer.

Næringsutvikling

Hovedutfordringer:

- Legge forholdene til rette for videreutvikling av eksisterende og ny næringsvirksomhet
- Utvikle et bærekraftig sentrum
- Samspill med regionen – skape synergi(er) fra by- og næringsutvikling i Lillestrøm
- Sørge for kompetanse, rolleavklaring og oppgavefordeling

Velferdssamfunnet er avhengig av et levende og vekstkraftig arbeidsliv, som gjennom sin virksomhet skaper verdier og arbeidsplasser. I tillegg til dette har ofte næringsvirksomhet og arbeidsplasser i kommunen positive effekter for lokal identitet, miljø og klima, tidsbesparelser, etc. Nærmere 70 % av de yrkesaktive som bor i Nittedal pendler ut av kommunen for å arbeide. I tillegg har Nittedal kommune betydelige «handelslekkasjer» til de omkringliggende kommunene. Det er derfor en ambisjon og utfordring for kommunen å bidra til å forbedre denne situasjonen. Dette vil bidra til et mer bærekraftig samfunn.

Strategisk næringsplan for Nittedal kommune ble vedtatt høsten 2016. I strategisk næringsplan er overordnet mål en variert og fremtidsrettet næringsstruktur med satsing på følgende hovedområder:

- Eksisterende næringsvirksomhet og nye små og mellomstore bedrifter
- Gründere og annen nybrottsvirksomhet
- Handels- og servicenæringer
- «Grønne næringer», landbruks-, kultur og opplevelsesbaserte næringer

Tilgjengelig areal, rammebetingelser og kommunikasjon vil være grunnleggende faktorer for nyetableringer og videreutvikling av eksisterende næringsvirksomhet. For å sikre en målrettet og god næringslivsutvikling i årene som kommer er det avgjørende at kommunen har tilstrekkelig næringslivskompetanse.

Innføring av ny teknologi og jobbe fram innovative og effektive løsninger i den kommunale virksomhet er helt avgjørende for å lykkes i framtiden. All innføring av ny teknologi og nye løsninger vil kreve endring for å løse oppgavene annerledes enn i dag. Prosjektstyring, endringsledelse og systematisk arbeid er viktig.

Det må avsettes tid og ressurser til investeringer, opplæring, rolleavklaring, oppgavefordeling og gevinstrealisering.

2.4. Folkehelse

Ut fra data om kommunen fra Folkehelseinstituttet, fra annen offentlig statistikk og vurderinger i eget tjenesteapparat er følgende folkehelseområder valgt ut med behov for særskilt oppfølging:

Hovedutfordringer:

- Sosial ulikhet i helse og økonomi, levekårsforskjeller blant barnefamilier, herunder barnefattigdom
- Ensomhet, mobbing, inkludering/integrering
- Livsstil, fysisk aktivitet og kosthold
- Psykisk helse og avhengighet
- Vold i nære relasjoner, bekjempe vold og overgrep, Vold i nære relasjoner er et individ, samfunn og folkehelseproblem.
- Skape et mer aldersvennlig samfunn

God folkehelse innebærer at alle skal ha så god helse som mulig ut fra sine forutsetninger. Helse er ulikt fordelt mellom sosiale grupper i befolkningen, og det er mange faktorer som bidrar til å skape og opprettholde slike forskjeller. Det gjelder for eksempel frafall i videregående skole, miljøbelastninger, inntektsulikhet og sosial ulikhet i levevaner. I figuren under pekes det på noen viktige aspekter ved folkehelsebegrepet. Befolkningens levevaner og fysiske og psykiske helse er langt på vei et resultat av oppvekstmiljø, arbeidsliv og fritid. Og det er systematiske statistiske forskjeller i helse mellom grupper i samfunnet. Jo høyere utdanning og inntekt, jo høyere andel har god helse. Helsetilstanden gjennom livet har stor betydning for hvordan alderdommen blir.

Nittedal kommunes folkehelsearbeid skal bidra til å fremme helse i befolkningen og redusere sosiale helseforskjeller. Det betyr en kombinasjon av universelle ordninger og målrettede tiltak mot utsatte grupper. Arbeidet må være helhetlig. Utformingen av kommunale

tjenester og tiltak har betydning for helsetilstanden i befolkningen. Hele kommunen må ansvarliggjøres slik at folkehelseperspektivet blir en grunnleggende premiss i all planlegging. Det er viktig i arbeidet med folkehelsepolitikken og i planleggingen av det framtidige Nittedal at en er oppmerksom på forhold som skaper, opprettholder eller reduserer sosiale og helsemessige problemer.

Folkehelseinstituttet utarbeider hvert år en folkehelseprofil for alle kommuner, basert på utvalgte data. Nittedal kommune har en positiv folkehelseprofil. Denne viser at forventet levealder er høy, arbeidsledigheten er lav, andelen barn som lever i lavinntektsfamilier er lav, andelen som bor trangbodd er lav. (Folkehelseprofil 2019 for Nittedal, vedlegg 1)

For å møte den store endringen i befolkningssammensetningen med økende antall eldre har regjeringen en visjon om et mer aldersvennlig samfunn. Å legge til rette for aktiv aldring i en moderne eldrepolitikk handler både om å gi enkeltmennesker økt livskvalitet og å skape en mer bærekraftig utvikling av samfunnet. Et aldersvennlig samfunn er en visjon forankret i regjeringens reform «Leve hele livet». I 2021 er det forventet at reformen innføres i den enkelte kommune.

Levekårsforskjeller

Arbeidsledighet har vært stabilt lav i Nittedal de siste årene. Til tross for det er antall innbyggere med behov for sosialhjelp noe økende. Familier med innvandrere eller flyktningebakgrunn utgjør en stor andel av barnefamiliene med behov for sosialhjelp. Arbeid mot fattigdom i barnefamilier krever helhetlig og langsiktig fokus, med tverrfaglig og tverrsektoriell medvirkning og samarbeid.

Foreldrenes utdanningsnivå og tilknytning til arbeidslivet er en vesentlig faktor. Det er en nasjonal trend at barnefamilier med innvandrerbakgrunn er overrepresentert nederst på inntektsstatistikken og i sosialhjelpsstatistikken. Mange med innvandrerbakgrunn har en dårligere inntektsutvikling enn majoritetsbefolkningen nettopp fordi deres manglende formelle kompetanse gjør deres tilknytning til arbeidslivet ustabil, eller de blir værende på laveste inntektsnivå. Det foreslås nå å oppheve gjeldende introduksjonslov og innføre en ny lov om integrering fra 2020. Lovforslaget inneholder blant annet endringer i bestemmelser om kommunens og fylkeskommunens oppgaver og ansvar, tidlig kvalifisering, introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Forslaget skal blant annet bidra til at flere innvandrere får formelle kvalifikasjoner gjennom innføring av standardiserte elementer og mer bruk av formell kvalifisering og utdanning i introduksjonsprogrammet. Målet er at flere kan ta del i inntektsveksten og være attraktive arbeidstakere. Denne lovendringen får betydning for hvordan arbeidet med norskopplæring og kvalifisering skal driftes framover i Nittedal.

Psykisk helse og rus 0-100 år

Dette fagområdet handler vel så mye om levekår, bomiljø og oppvekstmiljø, arbeidsliv osv., som det handler om helse og velferdstjenester. Helse – og velferdstjenesten har samtidig en stor oppgave i det forebyggende arbeidet, og kommunen må sørge for å ha tilgjengelige og gode tjenester til dem som har behov for det. Det er en realitet at mennesker som lever med en alvorlig psykisk sykdom har inntil 20 år kortere levetid enn andre. Iverksetting av

pakkeforløp for psykisk helse og rus gir økte oppgaver og økt oppfølgingsbehov av de dårligste brukerne, ettersom pasienter sendes raskere og sykere ut av spesialisthelsetjenesten enn tidligere.

Skoler og barnehager, helsestasjoner og lavterskeltilbud i spesialisttjenesten som for eksempel familieteamet og ambulerende team opplever stor pågang og økt forekomst av utfordringer som knytter seg til psykisk helse. I skolene kommer dette til uttrykk i utagering og vansker med å regulere egen atferd. Utstøttingsmekanismer i nærmiljøet, mobbing og et fravær av deltagelse i meningsgivende aktiviteter og felleskap bidrar til å forsterke problemene for denne gruppen. Svak omsorgssituasjon i hjemmet knyttet til rus og psykiske problemer hos foresatte, er for mange en del av hverdagen.

Utfordringene til tjenesteapparatet er å sikre:

- Samhandling med alle parter som er involvert i barn og unge, slik at vi sikrer koordinerte og helhetlige tjenester
- Individuelt tilpassede tjenester til barn og unge, som god tilpasset opplæring i skolen
- Innovasjon igjennom blant annet å ta i bruk nye metoder og IKT-verktøy for bedre kvalitet og effektivitet i tjenestene
- Effektivitet ved å sikre at tjenester til barn og unge utbygges og driftes på en bærekraftig og effektiv måte
- Ressurser og kompetanse i tjenestene slik at vi er i stand til å avdekke barn og unges utfordringer og gi gode tjenester

Omstillingsarbeid innen psykisk helse og rus har de senere årene stått sentralt. Dette innebærer et faglig skifte fra fokus på diagnoser og sykdom til fokus på ressurser og medisinfrie tilbud. Den statlige opptrappingsplanen for rusfeltet (2016–2020) gir nye føringer for kommunens tjenester, og etablering av lavterskeltilbudet «Rask psykisk helse» er et nytt tilbud. RPH er et korttids behandlingstilbud i kommunen for personer over 16 år med mild til moderat angst, depresjon, begynnende rusproblemer og/eller søvnvansker.

Deltakelse og innbyggerperspektiv

Hovedutfordringer:

- Videreutvikle lokaldemokratiet
- God innbyggermedvirkning
- Styrke innbyggerperspektivet i den kommunale organisasjonen
- Utvikling av samspillet kommune og frivillige organisasjoner

Lokaldemokratiet, med folkevalgte fra innbyggerne i kommunen, er kjernen i det lokale selvstyret. Demokrati handler også om å skape arenaer for deltagelse, skoling og meningsytring gjennom andre kanaler enn de folkevalgte organer. Bred deltagelse med ulike ytringsformer skal stimuleres. Nittedal kommune skal involvere sine innbyggere og sine brukere, og gjennom dette bidra til reell medbestemmelse og innflytelse. Et levende lokaldemokrati betyr at innbyggerne involveres på mange ulike måter. På den ene siden er det høy valgdeltakelse, på den andre siden er det å være med på utforming av kommunens tjenestetilbud. Det dreier seg også om å ta valg som er med på å forme bygda som lokalsamfunn. Kommunen skal være åpen og tilgjengelig.

Et sterkt og godt innbyggerperspektiv er viktig for å skape og opprettholde et levende lokaldemokrati. Dette gjelder ikke minst hvilke holdninger og måter innbyggerne opplever i møte med kommunen. Innbyggerne må bli møtt med en positiv holdning i alle saker, og hvor serviceinnstillingen settes høyt. Kommunen skal søke å finne løsninger til gunst for innbyggeren der ikke vesentlige samfunnshensyn taler imot.

Innbyggerperspektivet handler ikke bare om hvordan kommune opptrer i møte med innbyggerne, men også om at innbyggerne har et ansvar for eget ve og vel. Kommunen skal også legge til rette for - og oppmuntre til - at kommunens innbyggere involverer seg i nærmiljøet sitt, og er med på å forme sin egen hverdag, og å ta ansvar for egne liv. Dette skjer også gjennom medlemskap og deltagelse i frivillige organisasjoner, i menigheter, i velforeninger, etc. Det er mange arenaer som det levende lokaldemokratiet formes og utvikles på.

2.5. Helse og velferdstjenester

Hovedutfordringer:

- Utvikle sammensetningen av tjenesteapparatet for å sikre bærekraft
- Ruste kommunen for nye oppgaver som følge av at samhandlingsreformen fortsetter
- Utvikle en helhetlig og god boligpolitikk med egnede boliger for alle
- Styrke medvirkning og brukerdialog
- Styrke frivilligheten og pårørendearbeid
- Samordne innsatsen overfor ungdom med sammensatte utfordringer.
- Sørgje for at innbyggere med nedsatt funksjonsevne opplever likeverd og deltakelse samfunnet

Økning i behovet for helsetjenester

Befolkningsutviklingen og befolkningsveksten vil kreve endringer i fremtidens helse- og velferdstjeneste. Med befolkningsvekst kan en forvente økt behov for tjenester til innbyggere med ulike kognitive og fysiske funksjonsnedsettelse, og et økt behov for generelle helsetjenester. Medisinsk utvikling, økt aktivitet, mer poliklinisk behandling og kortere liggetid i sykehus vil fortsatt medføre betydelig oppgaveforskyvning fra sykehus til kommunene og med det øke og endre behovet for kommunale helsetjenester.

Den store økningen i antall eldre vil også gi økt behov for helsetjenester. På den annen side kan en forvente at bedre økonomi og helse hos de eldre, større mestringsfokus i tjenestetilbudene og økt tilbud innenfor velferdsteknologi vil medføre mindre behov for «tradisjonell eldreomsorg». Trenden ser vi allerede i Nittedal. Andelen over 80 år med behov for sykehjems plass går nedover, andelen over 80 år med behov for hjemmesykepleie og praktisk bistand går ned, mens antall personer med behov for oppfølging etter sykehusbehandling og antall brukere innenfor området funksjonshemmede og rus/psykisk helse øker.

For å møte den store endringen i befolkningssammensetningen har regjeringen en visjon om et mer aldersvennlig samfunn gjennom reformen «Leve hele livet». I perioden 2019–2020 forberedes reformen både nasjonalt, regionalt og lokalt. Den skal bidra til flere gode leveår med god helse og livskvalitet, mestring av eget liv og tilgang til nødvendig helsehjelp.

Velferdsteknologi vil være en vesentlig faktor for å lykkes med målet om at flest mulig kan bo i eget hjem så lenge som ønskelig, og å redusere behovet for kommunale tjenester. Det er en utfordring både for den eldre selv å ta ansvar for å ta i bruk de muligheter som finnes, og for det kommunale tjenesteapparat å utnytte mulighetene i sin tjenesteutøvelse.

Velferdsteknologi skal bidra til:

- å styrke den enkeltes trygghet og mestring i hverdagen
- at den enkelte blir mer selvhjulpen og mer aktiv
- at flere kan bo hjemme lengre
- bedre ressursutnyttelse av helse- og omsorgstjenestene
- å utsette innleggelse i institusjon

Helhetlig boligpolitikk

Temaplan boligpolitikk og boligsosial utvikling ble vedtatt av kommunestyret i 2019 og følges opp med boligtypeprogram i 2020. Formålet med å ha en slik plan er å bidra til vekst og utvikling av et mangfoldig og inkluderende lokalsamfunn.

Hovedmålene i planen er:

1. Tilstrekkelig antall egnede boliger skal sikres gjennom helhetlig boligplanlegging
2. Den boligsosiale virksomheten skal være helhetlig, effektiv og gi bærekraftige løsninger
3. All boligplanlegging skal sikre inkluderende bomiljøer som inviterer til aktivitet, fellesskap og deltakelse

Bolig er innbyggernes eget ansvar og kommunen skal kontinuerlig jobbe for at flest mulig skal eie egen bolig. Samtidig skal den boligsosiale innsatsen rettes mot de mest utsatte gruppene. Boligens og bomiljøets betydning for helse og velferd er en viktig verdi som legges til grunn for kommunens boligpolitikk. Boligutviklingen i kommunen skal også bidra til mangfold og inkludering. Dette betyr at vanskeligstilte skal inkluderes i ordinære bomiljøer.

Utfordringen framover er å finne de strategier og virkemidler skal til for at kommunen kan være en aktiv premissleverandør til ønsket bolig- og samfunnsutvikling.

Inkludering og likeverd – personer med utviklingshemming

Regjeringen har i 2019 igangsatt «Likeverdsreformen» - for å sikre at familier som har barn med behov for sammensatte tjenester får:

- motta sammenhengende og gode tjenester
- være sjef i eget liv
- ha en meningsfull hverdag
- oppleve ivaretagelse og inkludering som pårørende.

De overordnede nasjonale føringene som ligger til grunn er at utviklingshemmede skal kunne delta og styre sin egen hverdag på lik linje som alle andre innbyggere i samfunnet. I NOU 2016: På lik linje, slås det fast at denne gruppen fortsatt blir diskriminert på mange er.

Helsetilsynet foretok et landsomfattende tilsyn i 2016 hvor de peker på at mennesker med utviklingshemming ofte har store og komplekse tjenestebehov uten at det kommunale tilbudet er helhetlig og tilstrekkelig. Tjenestene er ofte omfattende og krever både spisskompetanse på ulike fagfelt (medisinkompetanse, helseforhold, atferds kompetanse, samt kompetanse på å gi bistand til aktivisering og dagliglivets ferdigheter), dette i tillegg til god styring og ledelse for å kvalitetssikre tjenesten.

Disse utfordringene krever ny kompetanse og utfordrer både holdninger og tradisjonell tanke sett rundt mange problemstillinger når det gjelder politikk, planlegging og tjenesteutførelse for denne målgruppen.

2.6. Oppvekst og utdanning

Hovedutfordringene i sektoren for oppvekst og utdanning.

Hovedutfordringer:

- Tidlig innsats
- Alle tjenestene må bidra til inkludering og tilhørighet
- Bedre sammenheng i innsatsen mellom tjenestene
- Kapasitetsutnyttelse

Kapasiteten i barnehager og skoler i Nittedal er god. Alle med rett til plass i barnehage får plass, og skolene har totalt sett kapasitet til å ta imot elevtallsveksten som beskrives i befolkningsframskrivingene. Imidlertid er det en utfordring at ledig kapasitet ikke er der behovet er størst. Det er for få barnehageplasser i Rotnes området i dag, og det vil være for liten kapasitet på skolene i området i løpet av få år. Uavhengig av når en eventuell ny Rotnes skole står ferdig, vil det være behov for midlertidige løsninger. Samtidig er det god økonomi i størst mulig kapasitetsutnyttelse.

Sektoren leverer gode resultater og har hatt en god utvikling over tid. Flere elever fullfører og består VG1 (første året på videregående), eksamensresultater i grunnskolen er gode, og andelen elever som mottar spesialundervisning i skolen er stabilt lav sammenlignet med landsnitt og sammenlignbare kommuner.

Hovedutfordringen i sektoren er altså ikke på resultat- eller strukturkvalitet. Det stilles imidlertid stadig større krav til kvaliteten på tjenestene sektoren leverer. Avvik i barn og unges utvikling sosialt og faglig skal avdekkes tidlig og møtes med adekvate tiltak i barnehager og skoler. Barn og unge som lever under vanskelige livsforhold, eller har egne helseutfordringer kan ofte utvikle samspillsproblemer og vansker med å regulere egen atferd. Tidligere ville noen i denne gruppen i større grad mottatt andre tilbud, eller droppet ut av det ordinære løpet. Erfaring og forskning viser at egne skoler/ institusjoner for barn med store utfordringer ikke har vært en god løsning. Denne segregeringen har vært svært ressurskrevende og lite effektiv. Hovedutfordringene i sektoren er å utvikle kvaliteten i tjenestene slik at opplæring i barnehage og skole i større grad bidrar til læring, sosial utvikling og tilhørighet for alle barn og elever- og særlig de som utfordrer oss mest. Videre er

det viktig å sikre at støttetjenestene i barnevern og enhet for barn unge og familier samarbeider godt med skoler og barnehager i enkeltsaker og på systemnivå.

Tidlig innsats

Bekymringer og avvik i utvikling, eller oppvekstmiljø må møtes med adekvate tiltak og rett kompetanse tidligere. En «vente og se» holdning øker risikoen for at vansker vokser seg større og blir ressurskrevende å håndtere senere i livsløpet.

Alle tjenestene må bidra til inkludering og tilhørighet

Utenforskap, og det ikke kjenne seg betydningsfull i et felleskap skaper dårlig psykisk helse for den det gjelder, og bidrar til kriminalitet og radikalisering.

Bedre sammenheng i innsatsen mellom tjenestene

Fragmentert innsats og tjenesteyting fra kommunen er ressurskrevende og representerer svak ressursutnyttelse. Innbyggere som får mye, men lite koordinert hjelp, kan komme til å redusere egeninnsats og gjøre seg mer avhengig av hjelp fra kommunen enn det som er nødvendig og bærekraftig.

3. ORGANISASJON

3.1. Økonomiske rammer

Hovedutfordringer:

- Sikre en langsiktig og god balanse mellom drift og investeringer
- Usikkerhet knyttet til inntektssiden
- Konsekvensene av behovsveksten
- Tilstrekkelige ressurser til utviklingsarbeid i virksomhetene
- Effektive driftsenheter

Økonomisk handlingsrom er avgjørende for å kunne opprettholde og videreutvikle det kommunale tjenestetilbudet til kommunens innbyggere. God, bærekraftig økonomi sikres gjennom god økonomistyring og etterlevelse av vedtatte økonomiske handlingsregler, både innen drifts- og investeringsbudsjettene og innen finansforvaltningen.

Stabilitet og forutsigbarhet i den økonomiske politikken gir resultater som god kvalitet i tjenestene, fornøyde brukere, innbyggere og ansatte. Nittedal kommunes strategiske handlingsmål «Sunn økonomi» er definert gjennom følgende handlingsregler for budsjettene:

1. Netto driftsresultat på 2,5%
2. Egenkapitalandel for investeringer på 25%
3. Frie midler på disposisjonsfond tilsvarende 5% av driftsinntektene

Status og utfordringer

Nittedal kommunes utgangspunkt er moderate frie inntekter sammenliknet med landet, sammenliknet med nabokommunene er Nittedals frie inntekter noe høyere og dermed det

økonomiske utgangspunktet noe bedre.

Nøkkeltall	Nittedal 2018	Sørum 2018	Skedsmo 2018	Rælingen 2018	Lørenskog 2018	Fet 2018	Kostragr. 13 2018	Landet u Oslo 2018
Frie inntekter per innbygger (kr)	kr 52 922	kr 53 438	kr 51 275	kr 51 855	kr 49 705	kr 51 867	kr 53 187	kr 55 124
Bto. driftsresultat i % av bto. driftsinntekter	1,2 %	2,4 %	0,9 %	2,8 %	5,3 %	-0,7 %	1,6 %	1,7 %
Nto. resultat i % av av bto. driftsinntekter	2,0 %	1,0 %	0,7 %	3,4 %	3,4 %	-1,5 %	1,9 %	2,2 %
Nto. avdrag i % i av bto. driftsinntekter	3,2 %	6,4 %	4,1 %	3,5 %	4,0 %	4,3 %	3,6 %	3,6 %
Nto. lånegjeld i kroner per innbygger	kr 51 372	kr 119 313	kr 53 209	kr 92 306	kr 90 133	kr 102 353	kr 72 214	kr 75 648
Nto. lånegjeld i % av bto. driftsinntekter	69,8 %	153,0 %	70,5 %	127,4 %	123,1 %	133,4 %	89,7 %	87,5 %

Nøkkeltall	Nittedal 2015	Nittedal 2016	Nittedal 2017	Nittedal 2018
Frie inntekter per innbygger (kr)	kr 48 089	kr 50 540	kr 51 797	kr 52 922
Bto. driftsresultat i % av bto. driftsinntekter	2,6 %	4,9 %	3,4 %	1,2 %
Nto. resultat i % av av bto. driftsinntekter	3,8 %	5,7 %	3,9 %	2,0 %
Nto. avdrag i % i av bto. driftsinntekter	2,5 %	3,1 %	3,0 %	3,2 %
Nto. lånegjeld i kroner per innbygger	kr 34 325	kr 41 718	kr 46 219	kr 51 372
Nto. lånegjeld i % av bto. driftsinntekter	53,3 %	61,2 %	64,4 %	69,8 %

Nittedal kommune har på lik linje med de fleste av landets øvrige kommuner opplevd en betydelig inntektsvekst de seneste årene. Fylkesmannens forventningsbrev for 2020, så vel som de generelle markedsutsiktene for norsk økonomi, signaliseres at kommunene må forvente og planlegge for en utfaling og mulig real nedgang i inntektene. I sitt forventningsbrev for 2020 presiserer Fylkesmannen viktigheten av at kommunene har et forsterket fokus på god kommuneøkonomi for å beholde sin handlefrihet i årene fremover.

Sammenlikninger netto driftsresultat - tall i 1000 kr	Budsjett 2020	Budsjett 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023
Korrigert netto driftsresultat i rådmannens forslag til HP	32 131	24 758	40 131	62 517
Korrigerte driftsinntekter	1 626 218	1 629 005	1 650 006	1 670 028
Netto driftsresultat i prosent av totale driftsinntekter	2,0 %	1,5 %	2,4 %	3,7 %
Fylkesmannens anbefaling				
Anbefalt minimum netto driftsresultat 3 % utgjør	48 787	48 870	49 500	50 101
Avvik fra fylkesmannens anbefalte 3 % netto driftsresultat	-16 656	-24 112	-9 369	12 416
Kommuneplanmål				
Kommuneplanmål 2,5 % netto driftsresultat	40 655	40 725	41 250	41 751
Avvik fra kommuneplanmål	-8 524	-15 967	-1 119	20 766

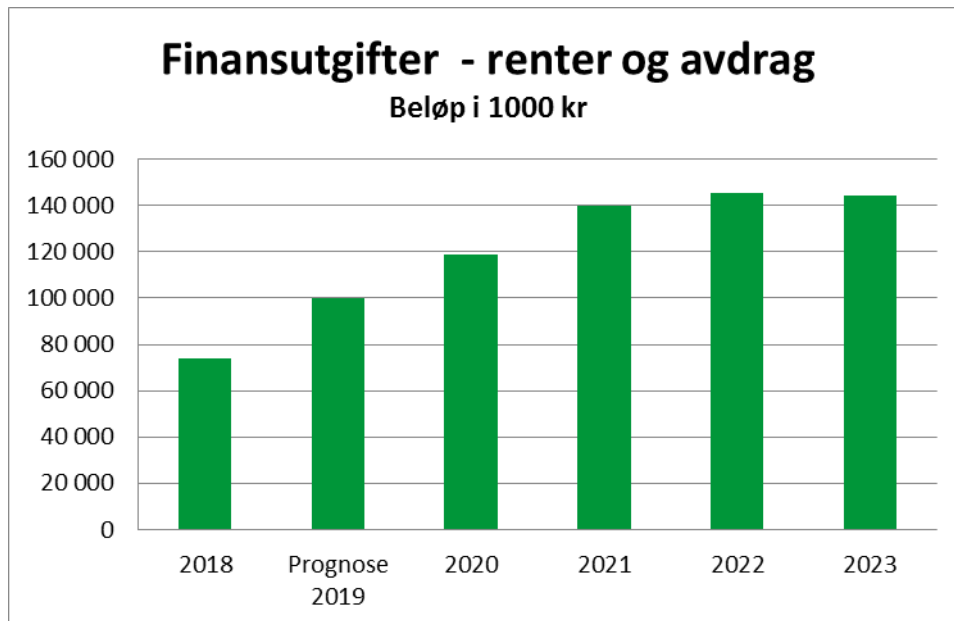
Utvikling frie midler på disposisjonsfond (tall i 1000 kr)	2020	2021	2022	2023
Frie midler på disposisjonsfond saldo per 1.1	181 613	90 650	51 699	95 138
Avsetning til disposisjonsfond	33 614	33 264	46 939	69 324
Bruk av disposisjonsfond til investeringer 10%	-124 577	-72 215	-3 500	-3 500
Utgående saldo frie midler disposisjonsfond 31.12	90 650	51 699	95 138	160 962
Frie midler på disposisjonsfond i prosent av driftsinntekter	5,1 %	2,9 %	5,2 %	8,7 %
5 % frie midler på disposisjons tilsvarende	88 466	89 225	91 181	93 032
Avvik fra mål om 5 % frie midler på dispfond	2 184	-37 526	3 957	67 930

Det er betydelig usikkerhet knyttet til fremtidig utvikling av kommunens skatte- og rammeinntekter. Inntektene har vært økende de siste årene, men man trenger ikke se lengre tilbake enn til 2014 for å finne en uventet og betydelig nedgang i kommunale

inntekter. Den samme utviklingen forventer man å se for kommunenes pensjonsutgifter som har økt vesentlig de siste årene og som forventes å øke ytterligere i årene som kommer i takt med økende gjennomsnittsalder i befolkningen.

Nittedal kommune, på lik linje med kommunesektoren generelt, står ovenfor store utfordringer knyttet til økte demografikostnader:

- Økt tjenestebehov knyttet til økende antall eldre innbyggere og økt levealder
- Økende lånegjeld, rente- og avdragskostnader som følge av økte realinvesteringer
- Statlige reformer finansieres ikke fullt ut

I budsjettene for 2019 og 2020, og videre i handlingsplanperioden frem til og med 2023, er det behov for varige reduksjoner av driftsbudsjettet tilsvarende ca. 70 mill. kroner for perioden.

I Kommunestyrets vedtak av Budsjett 2020 og Handlingsplan 2020-2023 er det vedtatt at eiendomsskatten skal reduseres markant i perioden og senest i året 2023. Alt annet holdt likt vil denne reduksjonen av inntekter medføre lavere netto driftsresultat og/eller ytterligere reduksjoner av driftsbudsjettene.

Derfor vil det også fremover i tiden utover Handlingsplanperioden være nødvendig å ha et sterkt fokus på effektivisering, omstilling og tilpasning av tjenesteproduksjon til endrede rammebetingelser.

3.2. Rekruttering og kompetanse

Hovedutfordringer:

- Sikre tilstrekkelig og riktig kompetanse
- Sørge for riktig balanse mellom drift og utvikling
- Sikre god endringskompetanse blant ansatte
- Sykefravær
- Utvikle en heltidskultur

Mangel på tilgjengelig arbeidskraft til kommunale stillinger er allerede en utfordring, og vil framover kunne forsterke seg dersom ikke flere utdannes innen de aktuelle yrkene. Kommunen har en rolle i å skape interesse for de aktuelle yrkene, slik at tilgangen på arbeidskraft øker. Omdømme og godt samarbeid med utdanningsinstitusjoner om studenter og lærlinger er aktuelle virkemidler. Det er også viktig å sørge for at kommunale arbeidsplasser har tilstrekkelig utviklingsfokus for å tiltrekke seg gode arbeidstakere.

Det er også en utfordring at det er betydelig endring i kompetansebehov. Dette går særlig utover behovet for ansatte med lav formell kompetanse. Ny kompetansebehov er:

- Digital kompetanse
- Spesialisert kompetanse innen helse og velferdstjenester som følge av at pasienter og brukere har mer komplekse og sammensatte behov
- Samhandlings- og relasjonskompetanse
- Kommunikasjonsferdigheter
- Omstillingskompetanse

En utfordring er også kravet til ansatte om «livslang læring». For å møte dette har kommunen behov for en forsterket innsats på strategisk kompetanseplanlegging og gode systemer for utvikling av den enkelte ansatte.

Pr dato har Nittedal for få lærlinger i sine virksomheter sammenlignet med måltallet. Det er utfordrende å nå det politiske måltallet innenfor dagens økonomiske rammer.

For å vinne kampen om de beste hodene med den rette kompetansen må Nittedal kommune være en moderne og attraktiv arbeidsgiver. I det ligger å tilby fleksible løsninger, god organisering av arbeidet, utvikling av den enkelte ansatte, gode lønns- og arbeidsvilkår herunder også tidsriktig digitale verktøy. I den sammenheng er det å jobbe med tiltak for å utvikle en heltidskultur også sentralt.

Kommunen er under omstilling. Det påvirker ansatte og deres arbeidsmiljø. Det er særlig sårbart i forhold til ledelse og sykefravær. FAFO har utført en oppstartanalyse med et stort sykefraværprosjekt, hvor 27 kommuner inngår. Der fremgår det at sykefraværet i barnehager og arbeidsplasser innen helse og omsorg gjerne knyttes til fem forhold: ledelse, organisatoriske forhold, arbeidsforhold, kultur og holdninger og manglende mestring. Dette betyr at Nittedal kommune som arbeidsgiver må jobbe bredt, systematisk og langsiktig på nevnte områder som et ledd i å redusere fravær.

3.3. Digitalisering og innovasjon

Hovedutfordringer:

- Ressurser, kompetanse og tid i organisasjonen til å gjennomføre vedtatt digitaliserings- og innovasjonsstrategi,
- Sikre døgnåpen levering av driftskritiske IKT-tjenester
- IT sikkerhet – økende eksternt trusselbilde

Digitalisering handler om nye måter å løse oppgavene på. Det må tas utgangspunkt i brukerens behov. Teknologien skal understøtte endrede og nye arbeidsprosesser, og bidra til innovasjon og forenkling.

I juni 2019 vedtok kommunestyret «Digitaliserings- og innovasjonsstrategi» for Nittedal kommune. Vedtatte handlingsplan for 2020-2023 beskriver aktiviteter for innføring av vedtatte strategi.

Nittedal kommune har i strategien beskrevet at «digitalt førstevalg» skal gi våre innbyggere en tilgjengelig kommune som gir enkel tilgang til dialog og informasjon, gjennom gode, sikre, helhetlige og effektive tjenester. Vi skal gjennom å bruke ledende digitale teknologier gi våre innbyggere en best mulig opplevelse i møte med kommunens tjenester.

IT-Sikkerhet - Omfanget av personopplysninger og annen sensitiv informasjon kommunen behandler og utveksler elektronisk, er allerede omfangsrikt og øker stadig. Den teknologiske utvikling med f.eks. skybaserte tjenester er kompleks, og krever solid IT-sikkerhetskompetanse.

Nittedal

Folkehelseprofilen er et bidrag til kommunens arbeid med å skaffe oversikt over helsetilstanden i befolkningen og faktorer som påvirker denne, jmfør lov om folkehelsearbeid. Også andre informasjonskilder må benyttes i oversiktsarbeidet, se figuren nedenfor.

Statistikken er hentet fra Kommunehelse statistikkbank per februar 2020 og er basert på kommune- og fylkesinndelingen per 1.1.2020.

Utgitt av
Folkehelseinstituttet
Postboks 222 Skøyen
0213 Oslo
E-post: kommunehelse@fhi.no

Redaksjon:
Camilla Stoltenberg, ansvarlig redaktør
Eise Karin Grøholt, fagredaktør
Fagredaksjon for folkehelseprofiler
Idékilde: Public Health England
Illustrasjoner: FHI og fetetyper.no

Artikkelen på midtsidene er skrevet i samarbeid med Helsedirektoratet.

Bokmål

Bach 2502200922.2802201225.2502200922.2802201225.28/02/2020 13:38

Nettside:
www.fhi.no/fo/ehelseprofiler

Noen trekk ved kommunens folkehelse

Sosialt bærekraftige lokalsamfunn er temaet for folkehelseprofilen 2020. Temaet gjenspeiles i indikatorer og figurer.

Indikatorerne som presenteres er generelt valgt med tanke på helsefremmende og forebyggende arbeid, men er også begrenset av hvilke data som er tilgjengelige på kommunenivå. All statistikk må tolkes i lys av annen kunnskap om lokale forhold.

Befolkning

- I aldersgruppen 45 år og eldre er andelen som bor alene lavere enn i landet som helhet.

Oppvekst og levekår

- Andelen som bor i husholdninger med lav inntekt, er lavere enn i landet som helhet. Lav husholdningsinntekt vil si at inntekten er under 60 prosent av median husholdningsinntekt i Norge, og at brutto finanskapital er under 1G. I Kommunehelse statistikkbank finnes det også tall for lavinntekt der medianinntekten i kommunen er brukt som grense.

Miljø, skader og ulykker

- Konsentrasjonen av fint svevestøv som befolkningen i kommunen er utsatt for, er ikke signifikant forskjellig fra nivået for befolkningen i landet som helhet. Tallene er basert på modellen som brukes i varslingstjenesten «Luftkvalitet i Norge».
- Andelen ungdomsskoleelever som oppgir at de er med i en fritidsorganisasjon, er ikke signifikant forskjellig fra landsnivået. Tallene er hentet fra Ungdata-undersøkelsen.

Helserelatert atferd

- Andelen ungdomsskoleelever som oppgir at de er lite fysisk aktive (andpusten eller svett sjeldnere enn én gang i uka), er ikke signifikant forskjellig fra landsnivået. Tallene er hentet fra Ungdata-undersøkelsen.

Helsetilstand

- Forskjellen i forventet levealder mellom de som har grunnskole og de som i tillegg har videregående eller høyere utdanning, er ikke signifikant forskjellig fra landsnivået. Forskjellen i forventet levealder mellom utdanningsgruppene er en indikator på sosiale helseforskjeller i kommunen.

FOLKEHELSEPROFIL 2020

Sosialt bærekraftige lokalsamfunn

Sosialt bærekraftige samfunn handler om samfunn preget av tillit, trygghet, tilhørighet og tilgang til goder som arbeid, utdanning og gode nærmiljø. Gjennom planprosessene kan kommunen legge til rette for en sosialt bærekraftig samfunnsutvikling.

Frem til i dag har sosiale forhold fått mindre oppmerksomhet enn de to andre dimensjonene i FNs bærekraftsmål - miljø og økonomi, se figur 1. FN er tydelig på at også sosiale forhold er en viktig del av bærekraftsmålene, se tekstboksen.

Folkehelsearbeidet har mye til felles med den sosiale dimensjonen i FNs bærekraftsmål. Både sosial bærekraft og folkehelse handler om å fremme en samfunnsutvikling som:

- Setter menneskelige behov i sentrum.
- Gir sosial rettferdighet og like livsjanser for alle.
- Legger til rette for at mennesker som bor i lokalsamfunnet, kan påvirke forhold i nærmiljøet og ellers i kommunen.
- Legger til rette for deltakelse og samarbeid.

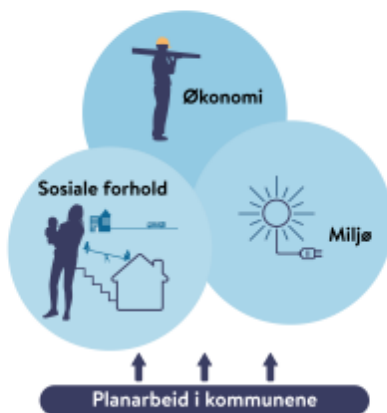
Planlegging som virkemiddel

I de nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging for 2019-2023 legger regjeringen vekt på at kommunene skal planlegge for å skape en bærekraftig samfunnsutvikling, sikre sosial rettferdighet og god folkehelse.

Helse er ikke bare et resultat av individuelle forhold og levevaner, men påvirkes også av levekår og strukturelle forhold som inntekt, arbeid, oppvekst, utdanning, bo- og nærmiljø. Planlegging gir kommunen mulighet til å omfordele slike påvirkningsfaktorer.

Et godt oversiktsdokument som gir den nødvendige kunnskapen om påvirkningsfaktorer, er et viktig utgangspunkt for planstrategien og planarbeidet i kommunen.

Figur 1. Planlegging – et viktig verktøy for lokal bærekraft.

FNs mål for bærekraft

De 17 målene for bærekraftig utvikling innen 2030 er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, kjempe mot urettferdig fordeling og stoppe klimaendringene.

For å skape en bærekraftig utvikling må vi arbeide på tre områder:

- klima og miljø
- økonomi
- sosiale forhold

Figuren representerer de 17 målene. Kilder: FN-sambandet, Regjeringen.no

Dersom kommunen ikke er bevisst på relevante påvirkningsfaktorer og hvordan disse fordeles i befolkningen, kan kommunen komme til å videreføre uheldige miljø- og samfunnsmessige forhold og dermed svekke den sosiale bærekraften.

Spørsmål kommunen kan stille seg er: Hvordan er sosial bærekraft ivarettatt i planarbeidet? Er sosial bærekraft tilstrekkelig integrert i samfunns- og arealdelen, og blir dette fulgt opp i kommunedelplaner og økonomiplanen?

Kommuneplanens samfunnsdel er et særlig viktig verktøy for å prioritere og samordne hva kommunen skal satse på, og hvor. Hvis planleggingen skal virke, må kommunen følge opp med tiltak.

Fire mål er viktige i planlegging av sosialt bærekraftige lokalsamfunn: at innbyggerne har god tillit til samfunnet og hverandre, har tilgang til arbeid, utdanning og gode nærmiljø, at de føler at de høres til, og at de opplever trygghet.

Tilhørighet

Tilhørighet handler om å ha tilknytning til andre mennesker eller steder. Mange kommuner jobber med tilhørighet og felleskap innenfor ulike sektorer; for eksempel gjennom utvikling av gode oppvekst- og bomiljøer, næringsutvikling, levende sentrum, flerbruk av kommunale bygg og tilbud for innbyggere i og utenfor arbeidslivet.

Det å delta i frivillige organisasjoner og kommunale prosesser kan bidra til å styrke følelsen av tilhørighet til lokalmiljøet og kommunen. Tiltak for å hindre utenforskap kan også styrke opplevelsen av tilhørighet og felleskap.

I hvilken grad innbyggerne deltar i for eksempel frivillig arbeid, om de stemmer ved kommunestyrevalget eller om de deltar i andre samfunnsaktiviteter, kan fortelle oss noe om i hvilken grad innbyggerne i en kommune føler at de høres til. Figur 4 viser andelen som stemte ved kommunestyrevalget høsten 2019.

FOLKEHELSEPROFIL 2020

Trygghet

For innbyggerne i en kommune er det viktig at de grunnleggende behovene dekkes for å kunne oppleve trygghet og livsmestring. Å skape trygge samfunn handler også om å sikre innbyggerne en rettferdig fordeling og lik tilgang på goder og ressurser.

Hva som skaper trygghet varierer. Det kan være å kunne gå ute alene på kveldstid, oppleve godt naboskap og at barna kan leke fritt i nærområdet, men også at en har fast inntekt og gode relasjoner.

For å kunne øke tryggheten i et område er det nødvendig å først finne ut hvordan befolkningen opplever tryggheten på stedet, se figur 2. Se også indikatorene 4-7 om økonomisk trygghet i folkehelsebarometeret på side 4.

Medvirkningsprosesser kan også være en kilde til informasjon om opplevelsen av trygghet i lokalsamfunnet.

Tilgang til bolig, arbeid og lokale tilbud

Alle mennesker skal kunne bosette seg og leve et godt liv i kommunen. Det innebærer at innbyggerne blant annet har tilgang til en passende bolig til en pris de kan betale. God variasjon når det gjelder arbeidsplasser, tilgang til skole og barnehage, offentlig transport, sosiale møteplasser og kommunale tjenester er også avgjørende for gode liv og viktig for utjevning av sosial ulikhet.

At alle barn og unge kan ferdes trygt til og fra skolen og delta i fritidsaktiviteter, og at eldre kan leve aktive liv, er viktige kvaliteter i et lokalsamfunn. Det samme gjelder at alle har tilgang til miljøkvaliteter som ren luft, støyfrie områder og rekreasjon. Se indikator nummer 15 om luftkvalitet i folkehelsebarometeret på side 4.

Figur 3 viser tall som kan si noe om tilgangen til passende boliger i kommunen.

Tillit til mennesker og myndigheter

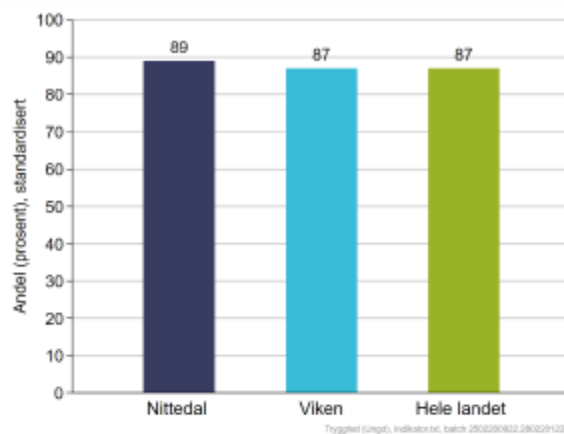
Sammenlignet med andre land, er det i Norge høy grad av tillit til medmennesker og samfunn. Det gjelder for eksempel tillit til naboer, tillit til at kommunen tilbyr tjenester som vi trenger, at politikere har samfunnets interesser i tankene, og at velferdsstaten gir oss økonomisk trygghet dersom behovet er der.

På lokalt nivå viser tillit seg på flere måter, blant annet hvordan vi forholder oss til hverandre. Andelen av befolkningen som stemmer ved valg, kan også være en indikator på tillit, se figur 4.

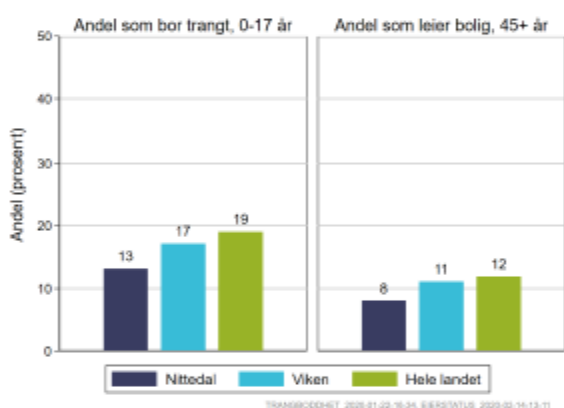
Les mer:

- Utvidet artikkel med referanser på www.fhi.no/folkhelseprofiler
- Helsedirektoratets [temaside om folkehelsearbeid i kommunen](#)
- Regjeringen: [Bærekraftsmålene](#)
- I tillegg til indikatorene i folkehelsebarometeret på side 4, finner du flere indikatorer i [Kommunehelsestatistikkbank](#).

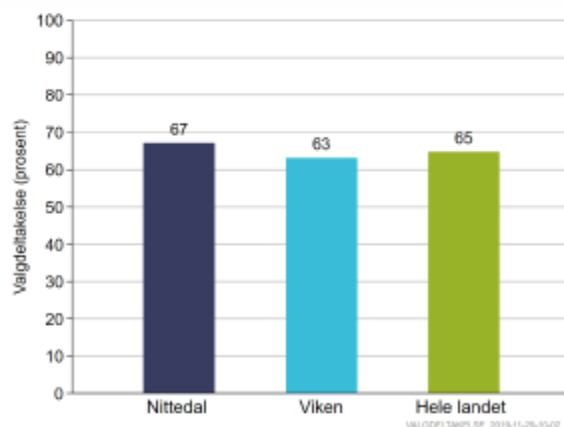
Figur 2. Andel ungdomsskoleelever som oppgir at de opplever det som trygt å ferdes i nærområdet på kveldstid (Ungdata 2017-2019).

Figur 3. Trangboddhet og leid bolig (2018).

Figur 4. Valgdeltakelse ved kommunestyrevalget i 2019.

FOLKEHELSEPROFIL 2020

Folkehelsebarometer for kommunen

I oversikten nedenfor sammenliknes noen nøkkeltall for kommunen og fylket med landstall. I figuren og tallkolonnene tas det hensyn til at kommuner og fylker kan ha ulik alders- og kjønns sammensetning sammenliknet med landet. Klikk på indikatornavnene for å se utvikling over tid i kommunen. I Kommunehelse statistikkbank, <http://khs.fhi.no> finnes flere indikatorer samt utfyllende informasjon om hver enkelt indikator.

Vær oppmerksom på at også «grønne» verdier kan innebære en folkehelseutfordring for kommunen, fordi landsnivået ikke nødvendigvis representerer et ønsket nivå. Verdiområdet for de ti beste kommunene i landet kan være noe å strekke seg etter.

- Kommunen ligger signifikant bedre an enn landet som helhet
- Kommunen ligger signifikant dårligere an enn landet som helhet
- Kommunen er ikke signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Kommunen er signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Ikke testet for statistisk signifikans
- ◆ Verdien for fylket (ikke testet for statistisk signifikans)
- | Verdien for landet som helhet
- ▬ Variasjonen mellom kommunene i fylket
- De ti beste kommunene i landet

Tema	Indikator (klikkbare indikatornavn)	Kommune	Fylke	Norge	Enhet (*)	Folkehelsebarometer for Nittedal	
Befolkning	1 Andel over 80 år	3	4,1	4,2	prosent		
	2 Personer som bor alene, 45 år +	20,4	23,8	25,5	prosent		
Opplæring og levekår	3 VGS eller høyere utdanning, 30-39 år	83	78	80	prosent		
	4 Lavinntekt (husholdninger)	4,1	6,9	7,4	prosent		
	5 Inntektsulikhhet, P90/P10	2,5	2,9	2,8	-		
	6 Barn av enslige forsørgere	14	15	15	prosent		
	7 Stønad til livsopphold, 20-66 år	11	15	16	prosent (a,k)		
	8 Bor trangt, 0-17 år	13	17	19	prosent		
	9 Leier bolig, 45 år +	8	11	12	prosent		
	10 Trives på skolen, 10. klasse	86	87	85	prosent (k)		
	11 Laveste mestringsnivå i lesing, 5. kl.	17	23	24	prosent (k)		
	12 Frafall i videregående skole	15	19	20	prosent (k)		
	Miljø, skader og sykdom	13 God drikkevannsforsyning	100	93	90	prosent	
		14 Andel tilknyttet vannverk	88	90	88	prosent	
15 Luftkvalitet, fint svevestøv		5,9	6,4	5,4	µg/m³		
16 Skader, behandlet i sykehus		13,3	13,4	13,7	per 1000 (a,k)		
17 Vold, anmeldte tilfeller		3,4	6	6,9	per 1000		
18 Fornøyd med lokalmiljøet, Ungd. 2018		65	70	70	prosent (a,k)		
19 Trygt i nærmiljøet, Ungdata 2018		89	87	87	prosent (a,k)		
20 Kollektivtilbud, Ungdata 2018		66	67	62	prosent (a,k)		
21 Med i fritidsorganisasjon, Ungd. 2018		68	65	66	prosent (a,k)		
22 Ensomhet, Ungdata 2018		19	20	20	prosent (a,k)		
Helseproblemer og livsstil		23 Valgdeltakelse, 2019	67	63	65	prosent	
	24 Lite fysisk aktive, Ungd. 2018	15	14	14	prosent (a,k)		
Helsekostnad	25 Røyking, kvinner	4	5,3	5	prosent (a)		
	26 Forventet levealder, menn	79,7	79,6	79,4	år		
	27 Forventet levealder, kvinner	84,0	83,6	83,5	år		
	28 Utd.forskjeller i forventet levealder	4,7	5,1	4,9	år		
	29 Fornøyd med helse, Ungd. 2018	69	71	71	prosent (a,k)		
	30 Psykiske sympt./lidelser	133	154	154	per 1000 (a,k)		
	31 Overvekt og fedme, 17 år	20	21	23	prosent (k)		
	32 Hjerte- og karsykdom	16,9	17,2	17,4	per 1000 (a,k)		
	33 Antibiotikabruk, resepter (ny def.)	284	312	306	per 1000 (a,k)		
	34 Vaksinasjonsdeknning, meslinger, 9 år	97,7	96,3	96,0	prosent		

Forklaring (tall viser til linjenummer i tabellen ovenfor):

* = standardiserte verdier, a = aldersstandardisert og k = kjønnsstandardisert

1. 2019. 2. 2019, i prosent av befolkningen. 3. 2018, høyeste fullførte utdanning (av alle med oppgitt utdanning). 4. 2018, alle aldre, personer som bor i husholdninger med inntekt under 60 % av nasjonal median, og brutto finanskapital under 1G. 5. 2018, forholdet mellom inntekten til den personen som befinner seg på 90-prosentilen og den som befinner seg på 10-prosentilen. 6. 2016-2018, 0-17 år, av alle barn det betales barnetrygd for. 7. 2018, omfatter mottakere av uføretrygd, arbeidsklaringspenger, arbeidsledighetstrygd, overgangstønad for enslige forsørgere og tiltaksmottakere (individstønad). 8. 2018, trangbodddhet defineres ut ifra antall rom og kvadratmeter i boligen. 9. 2018, andelen er presentert i prosent av personer i privathusholdninger. 10. Skoleårene 2014/15-2018/19. 11. Skoleårene 2016/17-2018/19. 12. 2016-2018, omfatter elever bosatt i kommunen. 13. 2018, definert som tilfredsstillende resultater mht. E. coli og stabil levering av drikkevann. Omfatter vannverk som forsyner minst 50 personer. 14. 2018, andel av befolkningen som er tilknyttet vannverk som forsyner minst 50 personer. 15. 2018, mikrogram per kubikkmeter (µg/m3) fint svevestøv (PM2,5) som befolkningen i kommunen er utsatt for. 16. 2015-2017, inkludert forgiftninger. 17. 2017-2018, omfatter lovbrudd som politiet og påtalemyndigheten har registrert i kategorien vold og mishandling (omfatter ikke seksuallovbrudd). 18. U.skole, svært eller litt fornøyd. 19. U.skole, opplever at nærområdet er trygt på kveldstid. 20. U.skole, svært bra eller nok så bra tilbud. 21. U.skole, svarer «ja, jeg er med nå». 22. U.skole, ganske mye eller veldig mye plaget. 23. Kommunestyrevalget. 24. U.skole, fysisk aktiv (svett og andpusten) mindre enn én gang i uken. 25. 2014-2018, fødende som oppga at de røykte i begynnelsen av svangerskapet, oppgitt i prosent av alle fødende med røykeopplysninger. 26./27. 2004-2018, beregnet basert på aldersspesifikk dødelighet. 28. 2003-2017, vurdert etter forskjellen i forventet levealder ved 30 år, mellom de med grunnskole som høyeste utdanning og de med videregående eller høyere utdanning. 29. U.skole, svært eller litt fornøyd. 30. 2016-2018, 0-74 år, brukere av primærhelsetjenestene fastlege og legevakt. 31. 2015-2018, KMI som tilsvarende over 25 kg/m2, basert på høyde og vekt oppgitt ved nettbasert sesjon 1. 32. 2016-2018, omfatter innlagte på sykehus og/eller døde. 33. 2018, 0-79 år, utleveringer av antibiotika ekskl. metenamin på resept. 34. 2014-2018. Datakilder: Statistisk sentralbyrå, NAV, Norsk pasientregister, Ungdataundersøkelsen fra Velferdsforskningsinstituttet NOVA ved OsloMet, Utdanningsdirektoratet, Vernepliktsverket, Vannverksregisteret, Medisinsk fødselsregister, Hjerne- og karregisteret, Primærhelsetjenestene fastlege og legevakt (KUHR-databasen i Helsedirektoratet), Reseptregisteret, Kreftregisteret, Meteorologisk institutt, Valgdirektoratet og Nasjonalt vaksinasjonsregister SYSVAK. For mer informasjon, se <http://khs.fhi.no>.